

Draaiboek echtscheiding

1 Inleiding

Echtscheiding komt vaak voor in onze samenleving: één op de drie huwelijke eindigt in een echtscheiding. Van alle kinderen op de basisschool maakt circa 15% een echtscheiding mee. Voor veel kinderen heeft een echtscheiding –tijdelijk of langdurig- negatieve gevolgen. Kinderen laten bijvoorbeeld veranderingen zien in gedrag, leerprestaties of in sociaal-emotioneel welbevinden.. Het merendeel van de kinderen ervaart milde problemen, maar bij een deel zijn de problemen heftiger en kunnen deze zelfs voortduren tot in de volwassenheid. Op langere termijn gaat het met de meeste kinderen weer goed. Een flinke minderheid behoudt echter problemen.

- Gezien het feit dat één op de drie huwelijken uitmondt in een echtscheiding,
- gezien het grote aantal kinderen in de basisschoolleeftijd dat een echtscheiding doormaakt,
- gezien de negatieve invloed die echtscheiding (of het achterblijven van begeleiding ten tijde van de echtscheiding) kan hebben op de ontwikkeling van de kinderen,
- gezien de recentelijke ontwikkelingen in het onderwijs- en jeugdbeleid,
- gezien de belangrijke rol van het onderwijs in onze samenleving,

vinden we het op onze school belangrijk dat alle kinderen die een echtscheiding meemaken, volgens een duidelijk schoolbreed beleid begeleid worden.

Ook op de nbs de Hoogakker maken veel kinderen een echtscheiding mee , op 11-02-2014 kwam 19 % (115) van onze kinderen uit een gebroken gezin en gaven de leerkrachten aan dat zeker de helft van deze kinderen door die thuissituatie, hinder ondervindt in zijn of haar ontwikkeling.

Met dit draaiboek leggen we vast hoe we het omgaan van echtscheiding willen opnemen in de dagelijkse praktijk van onze school. Het is een praktische uitwerking van het overkoepelende 'protocol echtscheiding' van de Stichting Nutsscholen Breda. Hierin zijn verdere uitgangspunten op het gebied van beleid en wetgeving opgenomen. Een exemplaar kunt u vinden op deze website: <http://www.dehoogakker.nl/> onder 'downloads'.

Dit draaiboek begeeft zich binnen de grenzen en mogelijkheden van de leerkracht en zorgt ervoor dat de leerkracht niet de rol van hulpverlener krijgt toebedeeld. De leerkracht observeert, signaleert en handelt in overleg met de IB, collega's en indien nodig met een zorgadviesteam (ZAT).

2 Professionaliseren van leerkrachten

Onze school wil op een professionele manier omgaan met echtscheiding. We willen dat alle leden van het team een bepaalde basiskennis hebben over het omgaan met kinderen die te maken krijgen/hebben met echtscheiding, en dat ze in staat zijn deze basiskennis te vertalen naar de onderwijspraktijk. Voor het professionaliseren van leerkrachten ondernemen we de volgende stappen:

- Alle leerkrachten beschikken over een informatiemap, waarvan dit draaiboek onderdeel uitmaakt
- De school stelt een bibliotheek beschikbaar met literatuur voor de leerkracht en literatuur voor de kinderen
- Alle leerkrachten krijgen, indien gewenst, begeleiding op de werkvloer van de IB/MT.

Door deze faciliteiten krijgt het team meer mogelijkheden om kennis en begrip over de invloed van echtscheiding op het kind te vergroten. Het professionaliseren van leerkrachten biedt extra kansen om het contact met het kind en de ouders en het inzicht in de situatie te vergroten. Hierdoor kan de leerkracht in zijn/haar eigen klas van een ogenschijnlijk klein, alledaags moment veel meer maken: op onze school maakt de leerkracht het verschil voor het kind dat een echtscheiding doormaakt.

3 Echtscheiding in de zorgroute

Veel kinderen die een echtscheiding doormaken of doorgemaakt hebben, hebben (tijdelijk) een specifieke onderwijs- of zorgbehoefte en behoefte aan extra aandacht. Op onze school vinden wij het belangrijk dat deze zorg dicht bij het kind begint: in de klas, bij de leerkracht die op groepsniveau signaleert, interpreteert en snel en doeltreffend kan handelen. Dit doet hij/zij in overleg met de IB en in lastigere situaties met het zorgadviesteam (ZAT)

Hoewel niet voor alle kinderen in echtscheidingsituaties geldt dat ze problemen ontwikkelen, geldt wel dat het grootste deel van de kinderen een onrustige, onzekere en emotionele periode doormaakt waarin aandacht, steun en extra begeleiding op school, welkom zijn.

Het beleid voor echtscheiding passen we in en werken we concreet uit in de zorgroute die we volgen. Deze zorgroute sluit aan bij de recente ontwikkelingen binnen de zorgstructuur van het Nederlands onderwijs- en jeugdbeleid. Wij bieden een passende onderwijsplek aan alle leerlingen.

In deze vernieuwde zorgstructuur gaan we nauwer samenwerken met gemeenten, die onder andere verantwoordelijk zijn voor de jeugdhulp. In de zorgroute onderhouden we daarom een nauw contact met gemeente en hulpinstaties als CJG. Op deze manier hebben we korte lijntjes naar betrokken professionals, kunnen we snel en doeltreffend handelen en borgen we de kwaliteit voor de zorg die we in samenwerking met elkaar bieden.

De zorgroute die wij hanteren voor echtscheiding sluit in grote lijnen aan bij de zorgroute die we op school volgen in het kader van passend onderwijs. Hieronder geven we in schema weer hoe de echtscheiding een plaats krijgt in de zorgroute.

3

Echtscheiding in de zorgroute	vervolgactie
Stap 1 Observeren, signaleren en begrijpen De leerkracht observeert en signaleert belemmeringen in de ontwikkeling van de leerlingen en interpreteert deze signalen. Hij/zij vertaalt de signalen naar een concrete onderwijs- of zorgbehoefte voor de leerling	Overleg met Intern Begeleider (IB) Overleg/gesprek met ouders Overleg/gesprek met leerling
Stap 2 Het kind begeleiden en steunen Op basis van de zorgbehoefte van het kind begeleidt en ondersteunt de leerkracht het kind in de alledaagse situatie	Overleg met IB Overleg/gesprek met ouders Overleg/gesprek met leerling
Stap 3 Overleg met collega('s) De leerkracht bespreekt zijn/haar zorg met de collega's en de interne begeleider.	Overleg met collega's Overleg met IB Overleg/gesprek met ouders Overleg/gesprek met leerling
Stap 4 Bespreking in het zorgteam De leerkracht en de IB-er zien een zorgelijke ontwikkeling bij het kind en melden het kind aan voor een leerlingbespreking in het zorgteam (ZT)	Overleg/gesprek met ouders/leerling Advies aan leerkracht Nader onderzoek Extra zorg van de school inzetten Hulp bieden of doorsturen naar Centrum Jeugd en Gezin (CJG) Eventueel doorverwijzen naar ZorgAdviesTeam (ZAT)
Stap 5 Bespreking in het ZAT De problemen van het kind zijn te complex voor het interne zorgteam en behoeven een multidisciplinaire handelingsgerichte beoordeling in een ZAT	Overleg/gesprek met ouders/leerling Advies aan leerkracht Nader onderzoek Extra zorg inzetten Individueel handelingsplan Hulp bieden of doorsturen naar CJG
Stap 6 Nazorg en evaluatie Leerkracht, IB, ZT en ZAT evalueren de geboden adviezen, interventies, nazorg en knelpunten	

4 Alledaagse begeleiding

Op onze school proberen we kinderen die te maken krijgen met een echtscheiding zo goed mogelijk te begeleiden. We leggen de nadruk op de alledaagse begeleiding van de leerling door de leerkracht die intensief samenwerkt met collega's en de IB. We gaan uit van de zorgroute beschreven in hoofdstuk 3 van dit draaiboek. Voorafgaand aan de alledaagse begeleiding doorlopen we de volgende fasen uit de zorgroute:

- Observeren en signaleren
- Hulpvraag formuleren
- Signalen ordenen; hiervoor kunnen we gebruik maken van een risicomodel echtscheiding¹
- Signalen onderzoeken
- Begrijpen van signalen, problemen of gedrag

Na het doorlopen van de fasen observeren, signaleren en begrijpen gaan we over tot handelen: Het kind begeleiden in alledaagse situaties.

4 Het kan zijn dat ouders in het kader van de alledaagse begeleiding worden uitgenodigd voor een gesprek op school. Hoe we omgaan met ouders beschrijven we in hoofdstuk 6 van dit draaiboek.

5 Gesprekken met kinderen

Op onze school willen we kinderen zo goed mogelijk begeleiden ten tijde van echtscheiding. We zien het voeren van gesprekken met kinderen als een belangrijk middel daartoe. Door het voeren van gesprekken met kinderen zijn we enerzijds een luisterend oor voor het kind, kunnen we via een gesprek erkennen wat het kind voelt en begrijpen in welke situatie het zit. Anderzijds levert een gesprek informatie op over het verloop van de scheiding, en biedt de leerkracht veel informatie over de situatie waarin het kind zich bevindt en welke problemen dit met zich meebrengt. Dit is weer een richtlijn voor het bieden van steun en begeleiding aan het kind.

Gesprekken met kinderen zijn een vast onderdeel in de zorgroute die we volgen. Bij het inventariseren en begeleiden van de signalen en problemen gerelateerd aan de echtscheiding maken we gebruik van twee gespreksvormen: het open vraaggesprek en het interview.² Het open vraaggesprek is een geschikte manier om het kind te laten vertellen over zijn gedachten en gevoelens bij de echtscheiding. Het doel van dit gesprek is luisteren naar het kind, erkenning geven en begrip tonen. Het interview is een gespreksvorm die meer gericht is op het verkrijgen van extra informatie om bijvoorbeeld signalen te duiden of een hulpvraag te

¹ School en Echtscheiding (van der Pluijm en Grevelt, 2013) hoofdstuk 7

² Luister je wel naar mij? (Delfos, 2011)

formuleren. Een belangrijk uitgangspunt bij beide gesprekken is dat de leerkracht het kind de ruimte laat om te vertellen en oprecht warmte, belangstelling en respect toont.

Kinderen die een echtscheiding doormaken, hebben extra ontwikkelingstaken uit te voeren. Deze taken liggen op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling. Deze ontwikkelingstaken zijn:

- aanvaarden dat het huwelijk van hun ouders ten einde is;
- zich leren losmaken van het conflict tussen hun ouders;
- het verdriet verwerken en een rouwproces leren doormaken;
- het verlies aanvaarden;
- de pijn voelen die het gevolg is van het verlies;
- zich aanpassen aan een leven en een situatie waarvan de ander geen (dagelijks) deel meer uitmaakt;
- de (vertrokken) ouder een nieuwe plek geven in het veranderde leven en op die manier verder leven;
- woede en zelfverwijt oplossen;
- het definitieve van een scheiding aanvaarden;
- realistische, hoopvolle relaties vormen.

De gesprekken die school voert met het kind zijn erop gericht het kind zo goed mogelijk te begeleiden bij deze ontwikkelingstaken. De onderwerpen van de gesprekken raken de belangrijke onderwerpen of thema's van de echtscheiding. In de gesprekken stellen we het belang van de kinderen voorop en zullen we het kind en zijn ouders altijd in hun waarde laten.

6 Omgaan met ouders

In dit deel van het draaiboek gaan we in op de relatie die de school heeft met de ouders. Op school streven we een goed contact met de ouders na, vanzelfsprekend ook voor, tijdens of na een echtscheidings situatie binnen een gezin.

Ouders spelen (net als de school) een belangrijke rol bij het begeleiden van kinderen tijdens een echtscheiding. Aangezien zowel ouders als school eenzelfde doel nastreven – namelijk het zo goed mogelijk begeleiden van het kind bij de ontwikkeling en de extra ontwikkelingstaken die de echtscheiding met zich meebrengt- acht de school het van belang om een goed contact te hebben en te houden met de ouders om problemen in de ontwikkeling van het kind zoveel mogelijk te voorkomen.

De school streeft daartoe met alle ouders een partnerschap na dat gebaseerd is op wederzijds vertrouwen en respect. In lastigere situaties kan de school dan terugvallen op een stabiele basis of relatie met de ouders.

6

Een echtscheiding is een onrustige periode die veel veranderingen en emoties met zich meebrengt. Ouders worstelen met verantwoordelijkheden, veranderingen, gevoelens en emoties. Onze school wil zo goed mogelijk omgaan met ouders in een roerige situatie, zonder een partij te worden in de echtscheiding of op de stoel van de hulpverlener te gaan zitten. Bij de omgang met de ouders legt de school de focus altijd op de ontwikkeling van het kind, en niet op de begeleiding van de ouders. De school kan de ouders wel adviseren naar laagdrempelige instanties of hulpverlening zoals het CJG.

Hieronder beschrijven we kort hoe we omgaan met ouders ten tijde van een echtscheiding. De uitgangspunten van de school zijn:

- De school weet wie de ouders zijn en onderhoudt een goed contact met hen.
- De school heeft een informatieplicht naar ouders en zal volgens de regels van de Wet op het Basisonderwijs (Artikel 11 en 13) ouders informeren. De school communiceert de wederzijdse verwachtingen van school en ouders helder en duidelijk naar de ouders. De wederzijdse verwachtingen staan beschreven in bijlage 1.
- De school neemt de ouders en hun kennis over het kind serieus en voert daartoe een informatief oudergesprek waarin het ontvangen van informatie over het kind centraal staat.
- De school blijft in contact met ouders.

De school zal in een periode van echtscheiding een aantal gesprekken met ouders voeren om op de hoogte te raken en te blijven van de situatie, en om de begeleiding van het kind zo goed mogelijk af te stemmen op de begeleiding die ouders bieden. De leerkracht voert daartoe geplande en ongeplande gesprekken met de ouders. De ongeplande gesprekken hebben het karakter van tussendoorgesprekken en zijn bedoeld als kort contactmoment van de leerkracht met de ouders.

De leerkracht of de IB-er voert ook een aantal geplande gesprekken met ouders, namelijk:

- gesprek naar aanleiding van de scheidingsmelding
- gesprek naar aanleiding van de ingevulde vragenlijst (zie bijlage 2)
- gesprek naar aanleiding van opgevangen signalen in de groep of op school.

Naast deze gesprekken voert de leerkracht ook de reguliere, geplande gesprekken zoals een tienminutengesprek naar aanleiding van een rapport.

bijlage 1 wederzijdse verwachtingen school en ouders

Wat kunnen de ouders van de school verwachten?

- De school streeft een positief contact na met de ouders, vanzelfsprekend ook ten tijde van een echtscheiding. De school onderhoudt op een positieve manier met beide ouders contact over de dagelijkse gang van zaken en de ontwikkeling van het kind en over alle belangrijke gebeurtenissen op school.
- De school stelt het welzijn en de ontwikkeling van het kind voorop, is geen partij in een echtscheiding en blijft neutraal tegenover beide ouders. Er kunnen zich altijd situaties voordoen waarin ouders botsen met dat wat de school in het belang van het kind acht. In die gevallen zal de school eventueel in samenwerking met het zorgteam proberen dat conflict op te lossen.
- Er zal alles aan gedaan worden om te voorkomen dat de school betrokken wordt in een conflict tussen ouders. Mocht blijken dat ouders hun onderlinge relationele problemen op school of via de school beslechten, dan zal de school de ouders het dringende advies geven hulp in te schakelen of de ouders zo nodig doorverwijzen naar een (psycholoog-)mediator of maatschappelijk werk, CJG.
- De school heeft een informatieplicht naar de ouders. Ook na een scheiding houden allebei de ouders het recht op informatie over hun minderjarig kind. Als beide ouders met het gezag belast zijn, moet de school hen gelijk behandelen en van dezelfde informatie voorzien. Als slechts één ouder met het gezag belast is, heeft deze ouder de verplichting de andere ouder op de hoogte te houden van belangrijke zaken rondom het kind. Op basis hiervan gaat de school ervan uit dat gescheiden ouders de informatie die zij ontvangen van de school aan elkaar doorgeven. De school verstrekt alle informatie eenmalig aan de verzorgende ouder met gezag. Mochten de ouders het hier niet mee eens zijn, dan kunnen zij contact opnemen met de groepsleerkracht van het kind. Het komt voor dat de ouder met gezag liever niet heeft dat de informatie over het kind naar de ouder zonder gezag gaat. De school moet echter op basis van de informatieplicht ook in contact treden met de ouder zonder gezag als deze daarom vraagt, tenzij door de rechter anders bepaald is.
- De school rapporteert op deze wijze gescheiden ouders op dezelfde manier als niet-gescheiden ouders, bijvoorbeeld via:
 - website
 - nieuwsbrieven
 - informatieavonden
 - gesprekken naar aanleiding van het rapport
 - e-mail
 - schooladviesgesprekken bij overgang naar het VO

- Beroepsmatige informatie over het kind omtrent zijn verzorging en opvoeding zal de school niet uit zichzelf verstrekken aan de ouder zonder gezag. Deze moet hierom uitdrukkelijk vragen aan het MT of de leerkracht. Dit kan anders zijn als de rechter besloten heeft. De school hoeft geen informatie te verstrekken aan de ouder zonder gezag als een rechterlijke beschikking kan worden getoond waarin het recht op informatie is beperkt.
- De school zal nieuwe partners of stiefouders niet beschouwen als gesprekspartner van de school tenzij beide ouders schriftelijk kenbaar maken aan de school dat dit akkoord is (zie ook bijlage 2).
- In de regel worden de rapportgesprekken twee keer per jaar gevoerd voor beide ouders tegelijk. Indien uitdrukkelijke en aantoonbaar door de ouders gewenst, kan de school besluiten de oudergesprekken met elke ouder apart te voeren.
- De school blijft tijdens een echtscheiding het belang van het kind voorop stellen en altijd handelen in het belang van de ontwikkeling van het kind. De school komt niet in de rol van hulpverlener, maar zal wel contact opnemen met of doorverwijzen naar hulpverlening als dit nodig blijkt.

Wat kan school van de ouders verwachten?

- Van ouders verwachten wij dat ze school tijdig op de hoogte stellen van een echtscheiding en de school (eventueel met de vragenlijst uit bijlage 2) voorziet van belangrijke en de meest actuele gegevens op het gebied van:
 - persoonlijke gegevens zoals adressen, telefoonnummers, e-mailadres en dergelijke,
 - woonsituatie van het kind,
 - zorg- of omgangsregeling (op verzoek van directie of IB ook inzage in het zorgplan),
 - gezag situatie (op verzoek van directie of IB ook inzage in rechterlijke beschikking),
 - bijzonderheden over de verstandhouding tussen beide ouders.
- De school verwacht van beide ouders dat ze contact opnemen met de leerkracht van het kind als ze vermoeden dat het kind zich niet goed ontwikkelt of als zich op andere wijze problemen voordoen.

bijlage 2: Vragenlijst

INFORMATIEFORMULIER GESCHIEDEN OUDERS (INVULLEN VOOR IEDER INGEGHREVEN KIND)

Datum: - - -

GEGEVENS VAN DE LEERLING:

_____ groep _____ LK: _____

NAW GEGEVENS OUDERS:

	Moeder	Vader
naam	_____	_____
adres	_____	_____
	_____	_____
tel 1	_____	_____
tel 2	_____	_____
@dres	_____	_____

HET OUDERLIJK GEZAG BERUST BIJ:

- Beide ouders
 - Alleen moeder
 - Alleen vader
 - Anders, nl: _____
- Is er sprake van co-ouderschap? ja / nee

VASTE VERBLIJFPLAATS

Het kind is volgens de gemeentelijke basisadministratie ingeschreven bij:

- Vader
- Moeder
- Anders, nl: _____

WOONSITUATIE

(dagen van het wonen bij vader of moeder, indien van toepassing ook wisseltijd noteren)

maandag	_____
Dinsdag	_____
woensdag	_____
donderdag	_____
vrijdag	_____
zaterdag	_____
zondag	_____

Heeft de rechter één van beide ouders het recht op omgang met het/de kind(eren) ontzegd?

- Nee
- Ja, de moeder
- Ja, de vader

eventuele bijzonderheden: _____

AFSPRAKEN OVER BRENGEN NAAR/HALEN VAN SCHOOL:

OUDERGESPREKKEN

OUDERGESPREKKEN WORDEN IN PRINCIPE MET BEIDE OUDERS GEZAMENLIJK GEVOERD., OF MET ÉÉN VAN DE OUDERS DIE DIT GESPREK MET DE ANDERE OUDER COMMUNICEERT, INDIEN DIT ECHT ONMOGELIJK IS KAN HIERVAN WORDEN AFGEWOKEN NA OVERLEG MET DE SCHOOLLEIDING.

SCHOOLACTIVITEITEN

- De ouders hebben er geen probleem mee elkaar tijdens een schoolactiviteit te ontmoeten
- De ouders willen niet beiden bij eenzelfde schoolactiviteit worden ingezet
- Bij (unieke) schoolactiviteiten zijn ook eventuele nieuwe partners welkom
- Bij unieke schoolactiviteiten maken de ouders zelf afspraken over wie de activiteit zal bijwonen en brengen de leerkracht van het betreffende kind daarvan op de hoogte

COMMUNICATIE

Schriftelijke communicatie gaat naar het adres waar het kind is ingeschreven, of wordt meegegeven aan het kind. De ontvangende ouder zal deze informatie doorspelen naar de uitwonende ouder. Elektronische berichtgeving gaat rechtstreeks naar beide ouders.

AANVULLENDE AFSPRAKEN

Beide ouders conformeren zich aan de hierboven vastgelegde afspraken en stellen de school zo spoedig mogelijk op de hoogte, wanneer er vrijwillige of opgelegde wijzigingen worden gemaakt in deze afspraken. Wijzigingen (bij voorkeur door beide ouders ondertekend) graag schriftelijk indienen bij de

locatieleider: _____

Handtekening Moeder:

Handtekening Vader: